

6. Смітюх Г., Стрілецький В. Україна сакральна: минуле, сьогодення, майбутнє. Київ : Знання України, 2006. 36 с.
7. Григорієв Н.Я. Українська національна вдача. URL: <http://diasporiana.org.ua>.
8. Храмова В. Передмова. Шлемкевич М. Загублена українська людина. Київ : МП «Фенікс», 1992. С. III–XIV.
9. Храмова В. До проблеми української ментальності / Українська душа. К., 1992. С. 4.
10. Чабарай А. Як українці сприймають корупцію. *Тиждень*. 2018. № 52. С. 16–17.
11. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва / Громадська думка: виборчі рейтинги і рейтинги довіри, грудень 2017. URL: <https://dif.org.ua/team/bekeshkina>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ПРОЯВИ КСЕНОФОБІЇ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ

Корева Анастасія

Щодня люди стикаються із різноманітними проявами ксенофобії – в сім'ї, на роботі, на телебаченні. Ксенофобія стала невід'ємним супутником життя кожної людини. Але ж у чому полягає її суть, та що є причинами її формування? Страх – це емоція, що виражає реакцію людини на небезпеку і у більшості випадків піддається контролю. Фобія ж – це страх, який людина не здатна контролювати. Ксенофобія – страх перед невідомим, тим, що виходить за рамки розуміння індивіда, сукупність боязні та ненависті на фоні фізичних відмінностей чи способу мислення, дискримінація, ворожість. Ксенофобія – річ індивідуальна, адже повністю залежить від людини, її характеру, історичної епохи, країни, виховання чи оточення. Характерною рисою є поділ мислення на «своїх» та «чужих», який є абсолютно суб'єктивним, і при цьому, так звані, «чужі» обов'язково несуть у собі небезпеку. Поділ включає у себе не лише помітні фізичні відмінності, а й несприйняття інакомислення, чужорідного способу життя, іншої релігії і, доходючи до крайнощів, – навіть інтересів та індивідуальних вподобань. Але чому виникає цей страх? Чи природньо людині боятися і не сприймати відмінний спосіб життя? Чому ж в часи толерантності та гуманності, всередині кожного з нас досі живе внутрішній ксенофоб?

Тривожність перед невідомим є нормальною реакцією людини, проявом інстинкту виживання, але у тому й полягає сутність людського існування, щоб вивчати усе незрозуміле та не робити поспішних висновків. Еріх Фромм, досліджуючи механізми людської поведінки, писав, що усе чуже представляє певний інтерес і одночасно із цим викликає страх, підозрілість та заперечення і потребує неординарних рішень [1]. Саме тому темою даної роботи є оглядовий аналіз можливих причин зародження ксенофобії та визначення їх проявів у повсякденному житті. Якщо говорити узагальнено, то у ксенофобів існує в голові так званий образ ворога, нав'язаний батьками, оточенням, власними переживаннями чи досвідом. Створена рамка – певний еталон поведінки чи зовнішнього вигляду, виходити за межі якого є абсолютно неприпустимо.

Що ж впливає на формування ксенофобії, та чи можливо зупинити цей процес? В межах психоаналітичної теорії виникнення ксенофобії пояснюється дитячим страхом перед невідомими людьми. Це відбувається через звичку бачити лише знайомі предмети та обличчя і панічний страх дитини за умови появи когось невідомого. З часом, за правильного виховання відбувається адаптація та зникнення тривоги. Перші уявлення про навколишній світ допомагають сформувати саме батьки. Але чи завжди вони роблять усе

правильно? Слова, значення яких дитина не розуміє, часто асоціюються із сильними батьківськими емоціями під час їх вимови. Дивовижним є те, що, до прикладу, гнів та злість у голосі під час промовляння слова «мігранти» формує образ «ворога», чогось небезпечного. Дитина підсвідомо починає боятися й ненавидіти того ж, що й її батьки, навіть не розуміючи, про що йде мова. Часто це неприємне відчуття не зникає навіть із переходом у більш свідомий вік. Набагато гіршою є ситуація, за якої батьки навмисно налаштовують дітей проти певних соціальних груп, або ж навпаки – надмірно возвеличують свій статус порівняно з іншими. У такому випадку людина виростає закритою до сприйняття інакомислення.

Сім'я відіграє велику роль у формуванні особистості, продовжує ж виконання цієї ролі суспільство. Людина – істота колективна, тож у неї є психологічна потреба належати до певного колективу. В більшості випадків, якщо ми не розуміємо, як поводитися чи думати у певній ситуації, то беремо приклад з оточення, до прикладу, авторитету. Авторитет – це певна особа чи персонаж, до думки якої людина схильна прислуховуватися, слова й погляди якої вважає настільки важливими та правильними, що дозволяє їм впливати на формування власного світогляду. За відсутності виховання, заснованого на принципах толерантності та сприйнятті інших позицій, дитина, що переходить у підлітковий вік, особливо схильна до надмірного впливу так званих авторитетних осіб, які не завжди діють за принципами моралі чи навіть закону.

Для того щоб зрозуміти наслідки, потрібно знайти причину та мотив. Якщо поглянути та проаналізувати ксенофобію з історичної точки зору, то стає зрозумілим, що це цілком природне явище. Протягом усього періоду існування людства дискримінація та засудження інакомислення не вважалися чимось аморальним, але й саме поняття моралі трактувалося залежно від епохи та континенту. Наприклад, варто згадати Середньовічну Європу та період інквізиції. Після виходу у світ знаменитого «Молоту відьом» (трактату, в якому детально описані характеристики відьом та способи полювання на них) усе людство жило у постійному страху, тож для того, щоб вберегти себе та позбутися (як ми тепер знаємо) штучно створеної небезпеки, вбивали цілком невинних жінок, які викликали підозру, відрізнялися зовнішньо чи поведінкою від інших.

Суспільство формує людину і чи не основний вплив мають різноманітного роду стереотипи. Але що є причиною їх формування? В європейському суспільстві внутрішній страх зазвичай з'являється перед людьми мусульманської національності. Через вплив ЗМІ та кінематографу слово «іслам» автоматично асоціюється із тероризмом та бомбами, а люди арабської зовнішності викликають підозру. Прив'язка цих слів формує стереотипне ставлення до усієї нації, новина про теракт відразу наводить на думку про те, що це зробили Ісламські організації, – в протилежне, навіть за наявності доказів, повірити складно. Або ж, наприклад, вуличний вандалізм чи дрібні злочини в американському суспільстві асоціюються з темношкірими. І якщо такого роду здогадки підтверджуються, люди починають ще більше впевнюватися у правильності своїх думок, правильності стереотипу. На основі упереджень у людей формується «образ ворога», негативні уявлення і думки щодо певних соціальних груп, засновані на узагальненнях. Упередження формуються й через відмінності культур. Поведінка, звична для одних, є абсолютно неприпустимою для інших. Туристи чи мігранти часто не зважають на ці відмінності, чим викликають агресію у жителів і появу національної ненависті. Проблемою є те, що мігранти з країн третього світу часто провокують таку реакцію. Живучи на території іншої держави, поведуть себе розкуто та зухвало, на думку громадян, притримуються думки, що багаті люди – джерело зла, знищують та висміюють цінності інших. Чи можна таку неповагу називати ксенофобією,

та чи формування даного стереотипу про мігрантів є цілком логічною реакцією на вседозволену поведінку людей, на відсутність бажання руйнувати стереотип?

Часто ксенофобію породжують та використовують як засіб маніпуляції та управління людьми. Існують країни, що активно і цілком успішно ведуть інформаційну пропаганду проти свого населення. Прикладом розпаду національної агресії та цілого покоління замкнутих до усього нового людей є Росія. Там тісно пов'язані між собою засоби масової інформації та владна верхівка, людям подається лише та інформація, яку вони «повинні отримати». Проблема є й те, що більшість населення єдиним зв'язком із зовнішнім світом має лише телебачення, якому вірять беззаперечно. Не варто також забувати історію країн колишнього СРСР. Населення, поколіннями залякуване постійними репресіями, ув'язненнями, війнами та заборонами, перетворилося на цілу націю консервативно налаштованих людей. Нові технології та ідеї сприймаються вороже, будь-які зміни, що порушують затишну стабільність, викликають агресію та злобу. Таким населенням легко управляти, легко маніпулювати.

Якщо відійти від глобальних світових питань та подивитися на те, що нас оточує, можна повсюдно побачити соціальну ксенофобію. До чужинців, так званих новачків, усюди ставляться із певним презирством та недовірою. Якщо ж у консервативно налаштований колектив приходять людина із новими свіжими ідеями, скоріше за все до неї віднесуться із ворожістю. Часто виживати доводиться новачкам у школі, де сформований колектив не хоче приймати до себе нових облич. Несхожість думок призводить до ворожечі. Особливо яскраво тенденція уникання усього невідомого простежується в Українських селах. У даному контексті село описується як мале, замкнуте суспільство, де усі знають один одного та вороже ставляться до чужинців. У цьому суспільстві важко залишитися непоміченим, важко стати частиною давно сформованої групи.

Ксенофобію неможливо розглядати лише як наслідок виховання, вродженості чи впливу суспільства, адже єдиної причини її зародження не існує. В будь-якому разі це негативне явище, яке ускладнює життя та розпалює ворожість у соціумі. Чи можливо позбутися ксенофобії? Неможливо, адже допоки існує людство, будуть існувати суперечності у поглядах, ворожеча та дискримінація. Єдиний варіант що залишається – старатися позбутися упереджень та зрозуміти причину власного страху.

Список використаної літератури

1. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / пер. с нем. Э. М. Телятниковой. Москва : АСТ, 2007. 621 с.